

A kapcsolati erőszak eseteinek rendőri kezeléséről

Police response to domestic violence

Héra Gábor

szociológus, kutató
Foresee Kutatócsoport
gabor.hera@foresee.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a kapcsolati erőszak jelenségére fókuszáló IMPRODOVA-program kutatási eredményeinek ismertetése.

Módszertan: A tanulmány alapjául szolgáló kvalitatív adatfelvétel a szociális ellátórendszer intézményei és a rendőrség bevonásával zajlott le. Az interjúalanyok – az intézmények közötti együttműködés jellemzőin túl – a kapcsolati erőszak rendőri kezeléséről alkottak véleményt.

Megállapítások: A vizsgálati eredmények alapján azonosíthatók azok az okok, amelyek kapcsolati erőszak esetén a feljelentés elmaradásáért felelnek. A témába vágó szociológiai, kriminológiai és kriminálpszichológiai kutatások ismertetése révén további olyan tényezők ismerhetők meg, amelyek az áldozatok kapcsolati erőszakból való kilépését nehezítik, egyúttal akadályozzák a rendőrséggel való kapcsolatfelvételt és az eljárás megindítását.

Érték: A kutatási eredmények hozzájárulnak a kapcsolati erőszak jelenségének mélyebb megértéséhez. Emellett hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a rendészeti szakgimnáziumok és a felsőoktatás hazai képzési rendszerében fejlesztés valósuljon meg.

Kulcsszavak: kapcsolati erőszak, áldozatok, rendőrség, ellátórendszer, IMPRODOVA-program

Abstract

Aim: The aim of the study is to introduce the research findings of the IMPRODOVA program that focused on domestic violence.

Methodology: The qualitative empirical field work involved professionals of the social care system and police officers. Interviewees shared their ideas about

the nature of inter-sectoral cooperation and of the police response to domestic violence.

Findings: Based on findings of the research program, the reasons that are responsible for the failure of calling and reporting to the police are identified. Additional research programs from the fields of sociology, criminology and criminal psychology are also described. These examinations shed light on further reasons that inhibit victims from escaping from the violent relationships and reaching out to the police.

Value: The findings of the research program contribute to a deeper understanding of domestic violence. In addition, they might be able to support the development of the police education in Hungary.

Keywords: domestic violence, victims, police, support system, IMPRODOVA program

Bevezetés

Az IMPRODOVA-program¹ (Improving Frontline Responses to High Impact Domestic Violence) keretében hét ország – Ausztria, Finnország, Franciaország, Németország, Magyarország, Szlovénia és Portugália – kutatói vizsgálták a kapcsolati erőszak áldozatait támogató ellátórendszereket. A vizsgálat arra fókuszált, hogy milyen protokollok mentén, milyen kockázatelemzési eszközöket használva, hogyan támogatják az áldozatokat azok az intézmények, akik a kapcsolati erőszakkal szemben lépnek fel. Magyarországon a Foresee Kutatócsoport munkatársai feleltek a szekunder adatforrások azonosításáért és feldolgozásáért, a terepmunka előkészítéséért és lebonyolításáért, valamint az eredmények összefoglalásáért. Az IMPRODOVA-program keretében számos oktatási segédanyag és a szakemberek munkáját segítő szakmai kiadvány került kialakításra. Jelen tanulmányban azonban kizárólag az empirikus adatfelvétel eredményei, ezen belül elsősorban a rendőrség munkájával kapcsolatos észrevételek és tapasztalatok kerülnek bemutatásra.

Módszertan

Az IMPORODA-program 2018-ban indult és 2021-ben zárult le. Először a kapcsolati erőszak vonatkozásában releváns nemzetközi és hazai jogszabályi háttér

¹ Az IMPRODOVA megvalósulását az Európai Unió Horizon 2020 kutatási és innovációs programja támogatta (támogatási szerződés száma: 787054).

áttekintésére, majd az ellátórendszer és a témával összefüggésben készült hazai kutatási jelentések feltérképezésére került sor. Felkutattuk azokat az európai uniós és hazai finanszírozású programokat, amelyek a kapcsolati erőszak áldozatait támogatták, illetve a szakemberek képzését, felkészítését finanszírozták. Kutatócsoportunk² az elérhető kockázatelemzési és esetkezelési folyamatokat is áttekintette. Ennek keretében arra voltunk kíváncsiak, hogy 1) a rendőrség, valamint a szociális és egészségügyi szektor szakemberei milyen protokollok és szakmai irányelvek alapján döntenek akkor, amikor egy kapcsolati erőszakhoz köthető ügyben járnak el; 2) milyen formában rögzítik az eljárás során keletkezett adatokat; és 3) ezek az információk hogyan tudják támogatni a megelőző és támogató munkát. Mindezen túlmenően arról is gyűjtöttünk információt, hogy a szakemberek közép- és felsőfokú képzése hogyan és milyen mértékben foglalkozik a kapcsolati erőszakkal.

A terepmunka megszervezésére csak ez után az előkészítő munka után került sor. A Belügyminisztérium elérhetővé tette számunkra az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS) releváns területi adatait, ennek alapján történt meg a terepmunka helyszínének a meghatározása. Olyan települések kiválasztására törekedtünk, ahol a 2014–2018-as évben magas volt a kapcsolati erőszakhoz köthető regisztrált bűncselekmények száma, illetve ahol ez a szám átlagosnak volt tekinthető. A települések kiválasztását követően vettük fel a kapcsolatot a területileg illetékes rendőrkapitányságok, valamint a szociális és egészségügyi intézmények vezetőivel, és az ő engedélyük birtokában, az ő előkészítő munkájukat követően készültek el a személyes interjúk.

Az interjúvázzlat kialakítására a partnerországok kutatóival közösen került sor. A beszélgetések során az alábbi témakörökre tértünk ki: 1) a kapcsolati erőszakra fókuszáló szakmai munka jellemzői; 2) a kapcsolati erőszak jelensége, dinamikája, megnyilvánulási formái; 3) az intézményi együttműködés jellemzői; 4) a kapcsolati erőszakra fókuszáló képzés és továbbképzés jellemzői; 5) a kockázatelemzés és az esetkezelés folyamata. A 2) pont kapcsán érdemes megemlíteni, hogy a beszélgetések során nem ismertettük a kapcsolati erőszak jogszabályban meghatározott³ vagy éppen a szakemberek⁴ által elfogadott és használt definícióját, hiszen a kutatás arra is választ keresett, hogy interjúalanyaink értelmezése szerint mit takar ez a fogalom. Ez a tanulmány elsősorban az 1) és a 3) témakör kapcsán adott visszajelzésekről számol be, és elsősorban

2 A kutatócsoport tagjai voltak: Héra Gábor, Sebhelyi Viktória, Szegő Dóra.

3 Ide értve elsősorban: 2013. július 1-jén hatályba lépett 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 212/A. §.

4 A kapcsolati erőszakról, annak megnyilvánulási formáiról és dinamikájáról szóló cikk remek összefoglalót nyújt (Babós et al. 2019).

arra fókuszál, hogy kapcsolati erőszak esetén milyen okok magyarázzák a feljelentés elmaradását.

A beszélgetések hossza változó volt, a legrövidebb interjú mindössze fél óra volt, míg a leghosszabb közel négy órát vett igénybe. A rendőrkapitányságok esetében elsősorban bűnügyi, rendészeti és vizsgálati osztályokon készültek interjúk, de beszéltünk bűnmegelőzési tanácsadóval is. Az interjúkról minden esetben hangfelvétel készült, majd ezek kivonatolásra kerültek. Az elemző munka során ezeknek a szöveges dokumentumoknak az áttekintésére és elemzésére került sor. A cikk megírásakor összesen 32 félig strukturált interjú hanganyagára támaszkodtam. Alacsony elemszámuk miatt az egészségügyi szektorban készült interjúkat jelen elemzésbe nem vontam be. Interjúalanyainknak anonimitást garantáltunk, azaz külső szereplő számára sehol, semmilyen formában nem követhető vissza, hogy kik és milyen véleményt fogalmaztak meg a kutatási kérdéseink kapcsán.

Szociális szakemberek a rendőrség munkájáról

A szociális ágazat intézményeinek munkatársai a helyi rendőrséggel való együttműködést pozitívan értékelték. A beszélgetések alapján három olyan pontot azonosíthatunk, ahol a szociális szakemberek kiemelten fontosnak látják a rendőrség szerepét. Elsődleges beavatkozási pontnak az tekinthető, amikor kapcsolati erőszak miatt segélyhívás vagy bejelentés alapján rendőri intézkedésre van szükség. A visszajelzések szerint általánosnak mondható, hogy ebben az esetben a rendőrség munkatársai haladéktalanul megjelennek a helyszínen és munkájukat hatékonyan, a szabályok betartásával látják el. A rendőrség potenciálisan még akkor avatkozik be, amikor a szakemberek egy áldozat menekítése vagy kiskorú kiemelése kapcsán kéri a rendőrség segítségét. Erre jellemzően az áldozatok otthonában – gyermek esetében pedig akár az oktatási intézményben – kerül sor. Az ilyen esetekben tanúsított rendőri reakciót is megfelelőnek tekintették interjúalanyaink. A harmadik jellemző beavatkozási pont az áldozatoknak védelmet, szolgáltatásokat és lakhatást biztosító intézményekhez (krízisközpont, titkos menedékház, gyermekotthon vagy családok átmeneti otthona) köthető. Itt például az elkövető felbukkanása veszélyeztetheti az áldozatok biztonságát, és emiatt válhat szükségessé a rendőri intézkedés. Interjúalanyaink közül többen jelezték, hogy az érintettek sokszor nem a 112-es központi hívószámot, hanem közvetlenül a helyi rendőrkapitányságot hívják fel. Mindezek alapján a rendőrség és a szociális szakemberek közötti bizalmi viszonyra és a hatékony együttműködésre következtethetünk.

A pozitív együttműködés további jele a bűnmegelőzési témájú és a prevenciót célzó képzések, amelyeket a rendőrség munkatársai tartanak családok átmeneti otthonában és oktatási intézményekben. Az egyik képzést tartó interjúalanyunk elmondta: többször előfordult, hogy a bűnmegelőzési előadást követően lépett vele kapcsolatba az áldozat vagy éppen a kapcsolati erőszakra rálátó tanár. Az ő jelzéseik vezettek oda, hogy a rendőrök a későbbiekben – eleget téve a gyermekvédelmi jelzőrendszeri kötelezettségüknek – eljárást tudtak kezdeményezni.

Interjúalanyaink egy negyedik beavatkozási pontot is azonosítottak, amikor az áldozatok személyesen, a lakóhelyük szerinti rendőrkapitányságon kéri a rendőrség segítségét. A visszajelzések szerint ezen a téren – elvéve, eseti jelleggel – hiányosságok figyelhetők meg. Volt, aki úgy gondolta, hogy „... *amíg nem folyik vér, a rendőrség nem lép. Ha odamegy egy anya és segítséget kér, többször előfordult tapasztalat, hogy elhajtják.*” Más szerint „... *tudunk ilyen rémtörténeteket, hogy bejön az anyuka vagy apuka, hogy x éve elváltak és a volt párja olyan szinten zaklatja, hogy az már élhetetlen. De bemegegy a rendőrségre feljelentést tenni és nem történik semmi.*” Egy másik interjúalanyunk szerint azért fontos az áldozatokat elkísérni a rendőrségre és támogatni őket, hogy „... *megtörténjen a szükséges intézkedés és ne félrenézzenek, ne mondják azt, hogy most nem fogunk tenni semmit, mert most még nem folyt vér, hanem csak ledokumentáljuk, hogy bent járt.*” Ez a beszélgetőpartnerünk arról számolt be, hogy a rendőrségen „... *az anyukát teljesen kikészítették, ahogy hozzáálltak, ahogy csinálták, és ha én nem vagyok ott, biztosan nem tudja elintézni. Emiatt volt fontos, hogy én is ott voltam a bántalmazott anyukával, pici gyerekekkel, este tízkor is ott ültünk még a rendőrségen. Csak azért intézték el, mert én erőszakos voltam.*” Egy szociális munkás arra hívta fel a figyelmet, hogy „... *ha a rendőrségnél feljutnak a nők az ügyintézőig, és onnan küldik el őket látteleletért, akkor ingyenes a lelet felvétele. De sokszor csak a portáig jutnak el és már onnan elküldik őket látteleletet vetetni, ami helyenként pénzbe kerül. Sokaknak viszont nincs pénze.*” Végül egy távoltagehoz köthető esetre is érdemes röviden utalni. A beszámoló adó szociális munkás szerint az áldozatot „... *a rendőr rábeszélte, hogy ne kérjen távoltage, mert az neki négy órai munka. [...] Szó szerint azt mondta a rendőr a nőnek, hogy ezt inkább holnap beszélje meg a bántalmazóval egy cukrászdában.*”

Fontos hangsúlyozni, hogy a kritikát megfogalmazó interjúalanyaink létszáma kifejezetten alacsony (összesen öt fő) volt a mintán belül. A leírt esetek egyediek, tehát semmiképpen nem általános működési módra mutatnak rá. Érdemes továbbá megemlíteni, hogy a leírt események nem feltétlenül köthetők a terepmunka helyszínéhez. Ennek oka, hogy interjúalanyaink esetenként a szektorban, de más településeken dolgozó kollégák tapasztalataira hagyatkoztak beszámolóik

során. Másrészt az áldozatokat támogató szociális munka jellege miatt más településeken is sor kerülhetett a rendőrséggel történő kapcsolatfelvétellel.

A szociális szakemberek a fentiekben leírt reagálást (pontosabban annak elmaradását) egyrészt a rendőrök leterheltségével, az adminisztrációs kötelezettségekhez is köthető időhiánnyal magyarázzák. Interjúalanyaink egy másik oknak látták a még mindig jelen lévő áldozathibáztatást. Azaz annak feltételezését, hogy a bántalmazott kizárólag saját maga tehető felelőssé a kapcsolati erőszakért. Ezen vélemény szerint az áldozat feladata és kötelessége, hogy elkerülje az áldozattá válást, és képes legyen kilépni az erőszakos kapcsolatból. Ha a bántalmazó mellett marad, az kizárólag saját gyengeségéből és változtatásra való képtelenségéből fakad.

Itt csak röviden szeretnék utalni arra, hogy korábbi kutatási eredmények ismeretében nem lenne meglepő az áldozathibáztatás rendőrségen belüli jelenléte. A Patent Egyesület monitorozása szerint a bíróságokon is tetten érhető az áldozathibáztató attitűd (Sándor, 2016). A szélesebb társadalmi közeget vizsgálta az MTA TK Szociológiai Intézetének 2017-es kutatása. Az eredmények alapján elmondható, hogy habár jelentős javulás figyelhető meg a korábbi évekhez képest, azonban 2017-ben a nők 23%-a, a férfiak 28%-a még mindig egyetértett „*A megerőszkolt nők nagy része maga is tehet arról, hogy áldozattá válj*” kijelentéssel (Tóth, 2018). A Kantar Hoffmann piackutató cég reprezentatív kutatásából pedig kiderül, hogy a nők provokációjával magyarázza a férfiak erőszakos viselkedését a válaszadók 19%-a (URL1). Emellett további 60% gondolja úgy, hogy az áldozat a felelős azért, ha nem lép ki egy erőszakos kapcsolatból.

Az IMPRODOVA kutatási program eredményeire visszatérve érdemes még megemlíteni, hogy a szociális szakemberek többsége úgy vélte: az ORFK által indított érzékenyítő és szemléletformáló oktatási programok hatékonyak és fontosak. Ugyanakkor néhányan úgy gondolták, hogy az átadott információ egy része „... *nem jut el egy-egy kistélepülésen eljáró rendőr szintjéig. Nem igazán találkoznak az »on the spot« járőrök ezzel a tudással.*” A feltételezések szerint mindez főleg a fiatal, tapasztalatlanabb járőrökre jellemző. Mindennek eredményeként a bejelentésre vagy segélyhívásra a helyszínrre érkező rendőrök esetenként nem tudják azonosítani a kapcsolati erőszak jeleit, így nem tudnak hatékony védelmet biztosítani az áldozatoknak. Az egyik szociális szakember így világított rá a problémára: „*A Btk.-ban nem régóta van jelen a téma, az értelmezés nem olyan, ahogy kellene. Például az intézkedő rendőrök sok esetben azt mondják, hogy ha könnyű testi sértést történt és annak is kezelik, nem járnak el hivatalból kapcsolati erőszak bűncselekménye miatt. Kihívják a rendőröket, hogy apa veri az anyját. Ez egy kapcsolati erőszakos eljárás lenne, de a rendőrség úgy jár el ennél, hogy ez egy sima konfliktus, könnyű testi sértésnek tudják be, ennek megfelelően adnak tájékoztatást és ennyi*”.

Mindez összhangban van Garai Renáta kijelentésével, amely szerint „... a rendőrségek a kapcsolati erőszak bűncselekményét és az esetleges halmazatokat [...] – kevés kivételtől eltekintve – egyáltalán nem ismerik fel még úgy/akkor sem, hogy annak tényállási elemeit maguk rögzítik a kezdő iratokon, összefoglaló jelentésekben, előterjesztésekben, egyéb iratokon” (Garai, 2019). A kapcsolati erőszak kezelése és az áldozatok hatékony védelme szempontjából márpedig a megfelelő felkészültség és tudás megléte létfontosságú. Ahogyan azt Solt Ágnes a vele készült interjújában is hangsúlyozta, kiemelten fontos, hogy a rendőrök „... hogyan viszonyulnak a feljelentést tevőkhöz, hogyan reagálnak a bejelentésekre, segítik vagy nehezítik a feljelentések megtételét, és egy rendőri intézkedés során mennyire kompetensek a helyszínrre érkező kollegák a bántalmazások folyamatát, forgatókönyvét és jellemzőit illetően” (Hornyik, 2020).

Az eljárás megindításának nehézségei a rendőrök véleménye alapján

A rendőrségnél készült interjúk alapján azonosíthatók az eljárás elindításához és lefolytatásához kapcsolódó nehézségek. Tipikus problémának látták interjúalanyaink, hogy az áldozatok nem tesznek terhelő vallomást, vagy ha a bántalmazott ugyan feljelentést tesz, azt a későbbiekben vissza szeretné vonni. Interjúalanyaink úgy vélik, ha a tanúvallomáson kívül nem áll rendelkezésre egyéb bizonyíték (orvosi látletel, fényképfelvétel a sérülésekről stb.), akkor a rendőrség egyszerűen nem tud eljárást indítani. Ebben a helyzetben az eljárás elsődleges megakasztójának maga az áldozat tűnik, akinek viselkedését tapasztalatunk szerint sokszor nem értik a rendőrök. Ahogy azt egyik interjúalanyunk megfogalmazta: „Nagyon gyakori, hogy félelemből eljut a rendőrséghez, de a későbbiekben nem partner. Márpedig ha ebben az első lépésben sem partner, mi lesz később? Visszavonja a vallomását. Ha nincs vallomás, nincs szemtanú, nincs kamerafelvétel, akkor a rendőrségnek sincs mit tennie. A bejelentések nagy része ott csúszik el, hogy a sértett nem tesz magánindítványt.”

A bizonyíték értékelésével és a magánindítvánnyal kapcsolatos téves feltételezésekről már részletesen írt Garai (2021)⁵, emiatt a továbbiakban csupán azokat

5 Ennek kapcsán érdemes megemlíteni, hogy a kapcsolati erőszak tipikusan „külső” tanúk nélkül zajló folyamat, így a közvetett bizonyítékoknak kiemelt jelentősége van. A tanúnak az ügyben korábban vagy más ügyben tett tanúvallomása bizonyítási eszközként akkor is felhasználható, ha a vallomástételt a későbbiekben megtagadja [2017. évi XC. törvény (Be.) 177. § (4) bekezdés alapján]. Ugyanezen törvény 378. § (2) bekezdése alapján magánindítványnak kell tekinteni a magánindítvány előterjesztésére jogosult feljelentését és bármely olyan nyilatkozatát, amely szerint az elkövető büntetőjogi felelősségre vonását kívánja. Magánindítvány a Btk. 31. § (6) bekezdése alapján nem vonható vissza.

az áldozatokhoz köthető személyes körülményeket és motivációkat ismertetem, amelyek a rendőrségnél dolgozó interjúalanyaink szerint a feljelentés elmaradásához vagy éppen a vallomás visszavonásához vezethetnek.

Egybehangzó vélemények szerint az áldozatok félnek a bántalmazótól, az ismétlődő és fokozódó erőszaktól. Erre a tényezőre már Boglacsik (2017) is rámutatott cikkében, amellyel az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (OKIT) munkáját mutatta be. Fontosnak tartom itt is idézni azokat a mondatokat, amelyekkel egy, az OKIT telefonos tanácsadójával kapcsolatba lépő kliens írta le a helyzetét:

„Ha akarnék, ki tudnék menni, mert nincs bekulcsolva az ajtó. Az élettársamnak mindenki ismerőse itt a lakótelepen, ahol lakunk. Ha kimegyek az utcára, máris hívják telefonon és pár perc alatt itt is van... A szomszédban lakik egy 4 gyermekes család. A múltkor átmentem hozzájuk, szintén egy verés után, hogy az ő telefonjukról hívjam a rendőrséget, mert az enyémet tönkretette. De nem engedték meg, mert ők is félnek, négy gyerekkel nem mernek semmit sem tenni, ők is meg vannak félemlítve. Ez az ember nem fél senkitől sem! Nem ismer sem embert, sem Istent! Csak hogy értse: a múltkor a szemem előtt vágta fejbe baltával a saját, szeretett kutyáját! Ez az ember nem normális!” (Boglacsik, 2017).

Érdemes megemlíteni, hogy a bántalmazótól való félelem nemcsak az áldozatokat, hanem esetenként az őket támogatni hivatott intézményeket is jellemezheti. Az IMPRODOVA-program egyik interjúalánya például egy olyan esetet írt le, amikor az apa erőszakossága miatt a családban élők, de a bántalmazásról jelzést kapó oktatási intézmény se tett feljelentést. Ahogy megfogalmazta: *„Mindenkinek a bosszútól fél, hogy mi lesz majd. Az iskola sem akarta a nevét adni hozzá. Tanúskodni se. Mert féltek a szülői fenyegetéstől. Az apa mit fog reagálni arra, hogy az iskola és a gyerek is ellene fordult.”*

A feljelentés elmaradásának másik feltételezett – már Windt (2020) által is nevesített – oka a szegény. Emiatt nem szeretnék az áldozatok, ha az erőszak ténye kiderülne a családtagjaik, rokonaik vagy akár szűkebb közösségük számára. A szegény elkerülésének sokszor szinte az egyetlen útja az, hogy a külső szemlélő számára nem (vagy csak nehezen) észrevehető erőszakos kapcsolatban marad az áldozat.

Az áldozatok nem mernek feljelentést tenni akkor se, amikor feltételezik: a bántalmazó elegendő hatalommal, kapcsolatokkal és befolyással rendelkezik ahhoz, hogy egy esetleges eljárás számára kedvező eredménnyel záruljon. Végül megemlítendő, hogy az áldozatok egy része a kapcsolati erőszakból való sikeres kilépést követően se keresi fel a rendőrséget. Interjúalanyaink szerint ebben az esetben az áldozatok sokszor attól tartanak, hogy a feljelentés és az

eljárás megindítása után újra találkozniuk kell az elkövetővel. Egy ilyen találkozás pedig túl nagy érzelmi terhet róna az áldozatokra.

Tapasztalatunk szerint az erőszak ténye, az áldozat kiszolgáltatottsága, illetve ezzel együtt az eljárás elmaradása esetenként frusztráló a rendőrségen dolgozók számára is. Ez magyarázza, hogy időnként megpróbálják „*más tényállásba erőltetni az ügyet*”. Az egyik interjúalanyunk beszámolt például egy olyan ügyről, ahol az eljárás megindításának a kiváltó oka nem a kapcsolati erőszak gyanúja, hanem a bántalmazó droghasználata volt. Így próbálták meg elérni a rendőrök, hogy a bántalmazó kikerüljön a családból, és ezzel a bántalmazásról jelzést adó fiatalok veszélyeztetettsége megszűnjön.

A feljelentés elmaradásának további okai

Az előzőekben bemutatásra került, hogy rendőrségen dolgozó interjúalanyaink elsősorban milyen okokkal magyarázzák a feljelentés elmaradását, a büntetőeljárás megindításának hiányát. Ez a fejezet ennek kiegészítésére törekszik, néhány olyan további okot ismertetve, amit szociológiai, kriminológiai és kriminálpszichológiai kutatások azonosítottak.

Mindenekelőtt fontos hangsúlyozni, hogy a gyermekkori tapasztalatoknak és szocializációnak kiemelt szerepe van. A családi környezet ugyanúgy felelhet a bántalmazók erőszakos viselkedéséért (Murrell, 2007; Brookmeyer, 2005), mint az áldozatok passzivitásáért és gyenge érdekvényesítő képességéért (Wodarski, 1987). A gyermekkorban elszenvedett erőszak (Till-Tentschert, 2017), az érzelmi bántalmazás és elhanyagolás (Iwaniec, Larkin & Higgins, 2006) már önmagában gyengíti a rezilienciát és növeli az áldozattá válás esélyét. A családi mintázatok fontosságára utal, hogy Brown és Bzostek (2003) szerint a gyermekkorban tapasztalt kapcsolati erőszak növeli az esélyét annak, hogy a fiúk bántalmazó férfivá, a nők bántalmazott nőkké váljanak felnőtt korukra.

Itt érdemes röviden utalni arra, hogy az IMPRODOVA-program keretében felkeresett szociális szakemberek is jelezték ezt az összefüggést. A kliensekkel hosszabb ideig együttműködő szociális munkások esetkezelésük során inkább megismerik a kliensek múltját és jelenét. Ez alapján a háttértudás alapján állították többben, hogy az áldozatok saját múltbeli tapasztalataik, gyermekkori szocializációs mintáik miatt természetesnek élik meg a kapcsolati erőszakot. A testi, lelki és érzelmi következmények ellenére nem gondolnak úgy az erőszakra, mint amit meg lehet és meg kell szüntetni. Az egyik interjúalanyunk például így írt le egy esetet: „*Nehéz megmozdítani őket. Ők úgy gondolják, hogy ez hozzátartozik. [...] Nem érti. Hát persze, kapott két pofont, mert nem volt elmosogatva*

vagy nem volt kész a kaja. Persze! És nem érti. Láttam jegyzőkönyvben ilyet, hogy nem értjük, miért vagyunk itt. Mert egyébként a gyereket ellátjuk, szeretik, gondoskodunk róla. Mi a probléma?”

A témába vágó kutatási jelentésekre visszatérve fontos hangsúlyozni, hogy a kapcsolati erőszaknak számos fizikai, mentális és pszichés következménye van. Ez utóbbiak kapcsán már rengeteg vizsgálat rámutatott, hogy az áldozatok nagyobb eséllyel küzdenek – többek között – depresszióval, poszttraumás stresszel, szorongással, amely miatt az öngyilkosság kockázata is jóval nagyobb körökben (Devries et al., 2013; Ellsberg et al., 2008; Mechanic, Weaver & Resick, 2008; Romito, 2005). Ezek a jellemzők már önmagában magyarázhatják az aktivitás hiányát, a segítségkérés és feljelentés elmaradását.

A gyermekkori és a felnőttkorban megtapasztalt erőszak befolyásolja azt is, hogy az áldozatok mit gondolnak az elkövetőről és a velük kialakított kapcsolatról. Erről számol be Wodarski, aki már 1987-ben részletes leírását adta a bántalmazott személyes profiljának. E szerint (a szociális izoláltság mellett) jellemzőnek tekinthető, hogy 1) az áldozatok hajlamosak saját magukat hibáztatni a bántalmazásért; 2) az erőszak elkerülése és minimalizálása érdekében próbálnak megfelelni a bántalmazó elvárásainak; emellett 3) a bántalmazás megszűnésével kapcsolatos reményük miatt lojálisak a bántalmazóhoz. Ezek a jellemzők egy olyan pszichológiai állapotot írnak le, amely az áldozat kilépésre való képességét, a támogatást biztosító intézményi szereplőkkel való kapcsolatfelvétel és a feljelentés esélyét csökkentik. Wodarski arra is felhívja a figyelmet, hogy a bántalmazó kapcsolatból való kilépést nem lehet egyetlen tényezővel magyarázni. Az izoláltság miatt például kevésbé tudnak segítséget kérni az áldozatok, de a kilépést ezzel együtt járó külső tényezők is gátolhatják. Ha például a bántalmazott személy nem ismeri az ellátórendszer intézményeit, így azt feltételezi, hogy máshol nem tud magának (esetenként gyermekeinek is) szállást és ellátást biztosítani.

Az erőszakos kapcsolatból való kilépés esélyét az anyagi függőség is csökkenti. Az áldozatok ugyanis – a velük szemben alkalmazott kontroll és az izoláltság miatt – sokszor nem rendelkeznek saját bevétellel. Az elkövető elhagyása emiatt egyet jelenthet a bizonytalan megélhetéssel (Harrington 2014; Riger, Ahrens & Blinkenstaff, 2001). Az elkövetőhöz való visszatérésnek is gyakran ilyen pénzügyi okai vannak; elsősorban a saját bevétel és a lakhely hiánya.

Anderson és szerzőtársai (2003) a segítségkérés elmaradása kapcsán a külső tényezők szerepére hívják fel a figyelmet. Az áldozatok számára elérhető szolgáltatások megléte vagy hiánya, a biztonságuk garantálására hivatott intézmények elérhetősége nagyban befolyásolja a segítségkéréssel és feljelentéssel kapcsolatos hajlandóságot. Hasonlóan érvel Bockstock (2009) is, aki

szerint a feljelentés elmaradása kapcsán nem csak az áldozat egyéni helyzetére, erőforrásaira és képességeire szükséges fókuszálni, hanem a társadalmi és intézményi kontextus szerepét is fontos figyelembe venni. Bonyolítja például a kapcsolatból való kilépést, ha az áldozat közvetlen közösségében az erőszak elfogadott (Kearney, 2001).

Az intézményi reagálás témakörén belül érdemes megemlíteni néhány, a rendőrség munkájára fókuszáló kutatást is. Wolf (2003) a rendőrséggel való kapcsolatfelvétel elmaradásának okait kutatta áldozatokkal készült fókuszcsoportos beszélgetések alapján. A résztvevők visszajelzése szerint kulcsfontosságú, hogy az áldozatok hogyan élik meg a rendőrségi reagálást. Az áldozatok bizalma ugyanis csökken és így a feljelentés a későbbiekben elmarad, ha az eljáró rendőrök nem veszik komolyan a kapcsolati erőszak tényét, vagy amikor az elkövetővel szemben még segélyhívás esetén se lépnek fel érdemben. Deisy (2021) tanulmányában a rendőrség maskulin szervezeti kultúrájával és a kapcsolati erőszakra való reagálás képességével foglalkozik. A szerző hangsúlyozza, hogy a rendőrök erőszakkal kapcsolatos attitűdjei és nemi sztereotípiái érdemben befolyásolhatják a reagálás hatékonyságát. Érdekességként említem meg, hogy Feder már 1997-ben végzett ilyen jellegű vizsgálatot (Feder, 1997). E szerint a nemi szerepekről hagyományosabb elképzelésekkel rendelkező rendőrök kisebb eséllyel tartóztattak le kapcsolati erőszakot elkövető személyeket. Végül érdemes megemlíteni Prost és szerzőtársai tanulmányát (2020), amely szerint a rendőrök gyermekkori traumáinak – így a családon belüli erőszakkal kapcsolatos tapasztalatuknak – lehet hatása a későbbi munkavégzésre. A kapcsolati erőszak ügyében eljáró érintett rendőrök például a másodlagos traumatizáció miatt hozhatnak hibás döntést. Ennek kapcsán érdemes megemlíteni, hogy a rendőrök szocializációs mintái és a kapcsolati erőszakra való reagálás közötti összefüggésre az egyik, IMPRODOVA-program keretében felkeresett interjúalanyunk is utalt. Megítélése szerint „... a járőröknek elmondhatjuk, hogy mit várunk el, de ők egy átlagos családból jöttek, ahol a bántalmazás megszokott lehetett. Ezért amikor eljár, akkor nem ismeri fel az erőszakot.”

Összegzés

Ebben a tanulmányban arra vállalkoztam, hogy az IMPRODOVA kutatási program alapján ismertessem a kapcsolati erőszakra való intézményes reagálás néhány jellemzőjét. Összeségében elmondható, hogy a szociális szakemberek elégedettek a rendőrség munkájával. A szociális munkások és a rendőrség együttműködése példaértékűnek tekinthető. Kapcsolati erőszak esetén

a rendőrség többnyire gyorsan és az előírásoknak megfelelően jár el, az áldozatok védelme néhány kirívó esettől eltekintve biztosított. Egyedi jelleggel kétségtelenül megfigyelhetők hibák és hiányosságok. Ezért a már évekkkel ezelőtt elkezdett munkát, vagyis a kapcsolati erőszak kezelésében érintett rendőri állomány érzékenyítő és szemléletformáló képzéseit elengedhetetlen folytatni. A képzések tartalmának meghatározása során a kapcsolati erőszak jelenségét jól ismerő és annak kezelésében jártas, gyakorlati munkát végző szakemberek bevonása létfontosságú. Egyúttal fontosnak tartom az áldozattá válás dinamikájával, a kapcsolati erőszak jellemzőivel, az áldozatok pszichés és mentális állapotával kapcsolatos információk átadását a rendészeti szakgimnáziumokban és felsőoktatásban is. Bízom benne, hogy az ebben a cikkben leírtak a képzések és továbbképzések tananyagfejlesztéséhez, emellett a jövőbeli szakszerű és jogszerű rendőri intézkedésekhez járulhatnak hozzá.

Felhasznált irodalom

- Anderson, M. A., Gillig, M. P., Sitaker, M., McCloskey, K., Malloy, K., & Grigsby, N. (2003). "Why doesn't she just leave?" A descriptive study of victim reported impediments to her safety. *Journal of Family Violence, 18*(3), 151–155.
- Babós E., Bagi K., Boglacsik T., Borsos-Kószegi E., Hellenbárt L. & Kopf K. (2019). *A gyermekvédelmi jelzőrendszeri tagok együttműködésének elősegítése. A kapcsolati erőszak és az emberkereskedelem okozta ártalmak azonosítása és kezelése.* Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft.
- Bockstock, J., Plumpton, M. & Pratt, R. (2009). Domestic Violence Against Women: Understanding Social Processes and Women's Experiences. *Journal of Community & Applied Social Psychology, 19*(2), 95–110. <https://doi.org/10.1002/casp.985>
- Boglacsik T. (2017). Az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat szerepe, feladatai a kapcsolati erőszak- és az emberkereskedelem áldozatainak segítésében. *Családi jog, 15*(3), 33–41.
- Brookmeyer, K. A., Henrich, C. C. & Schwab-Stone, M. (2005). Adolescents who witness community violence: Can parent support and prosocial cognitions protect them from committing violence? *Child Development, 76*(4), 817–829.
- Brown, B. V. & Bzostek, S. (2003). *Violence in the lives of children.* Child Trends.
- Deisy, C. (2021). Police culture and gender: an evaluation of police officers' practices and responses to domestic abuse. *Journal of Global Faultlines, 8*(1), 69–80. <https://doi.org/10.13169/jglobfautl.8.1.0069>
- Devries, K., Mak, J., Bacchus, L., Child, J., Falder, G., Petzold, M., Astbury, J. & Watts, C. (2013). Intimate partner violence and incident depressive symptoms and suicide attempts: A systematic review of longitudinal studies. *Plos Medicine, 10*(5), e1001439. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1001439>

- Ellsberg, M., Jansen, H. A., Heise, L., Watts, C. H., Garcia-Moreno, C., & WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women Study Team (2008). Intimate partner violence and women's physical and mental health in the WHO multi-country study on women's health and domestic violence: an observational study. *Lancet*, 371(9619), 1165–1172. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(08\)60522-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(08)60522-X)
- Feder, L. (1997) Domestic violence and police response in a pro-arrest jurisdiction. *Women & Criminal Justice*, 8(4), 79–98. https://doi.org/10.1300/J012v08n04_04
- Garai R. (2019). A kapcsolati erőszak bűncselekményének jogalkalmazási gyakorlata – a jogerős ítéletek tanulságai. In Vókó Gy. (Szerk.), *Kriminológiai Tanulmányok 56.* (pp. 30–47). Országos Kriminológiai Intézet.
- Garai R. (2021). A kapcsolati erőszak „szövődményei” – egy nővum hatása és joggyakorlata. PhD értekezés. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.
- Harrington C. D. (2014). Financial Freedom: Women, Money, and Domestic Abuse. *William & Mary Journal of Race, Gender, and Social Justice*, 20(2), 339–397.
- Hornyik Zs. (2020). Családon belüli erőszak Magyarországon. Interjú Solt Ágnessel. *Belügyi Szemle*, 68(2), 128–129. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.2.10>
- Iwaniec, D., Larkin, E. & Higgins, S. (2006). Research review: Risk and resilience in cases of emotional abuse. *Child & Family Social Work*, 11(1), 73–82. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2006.00398.x>
- Kearney, M. H. (2001). Enduring love: a grounded formal theory of women's experience of domestic violence. *Research in nursing & health*, 24(4), 270–282. <https://doi.org/10.1002/nur.1029>
- Mechanic, M. B., Weaver, T. L., & Resick, P. A. (2008). Mental Health Consequences of Intimate Partner Abuse: A Multidimensional Assessment of Four Different Forms of Abuse. *Violence Against Women*, 14(6), 634–654. <https://doi.org/10.1177/1077801208319283>
- Murrell, A. R., Christoff, K. A. & Henning, K. R. (2007). Characteristics of Domestic Violence Offenders: Associations with Childhood Exposure to Violence. *Journal of Family Violence*, 22, 523–532. <https://doi.org/10.1007/s10896-007-9100-4>
- Prost, S. G., Saunders, D. G. & Oehme, K. (2020). Childhood family violence and officer responses to officer-involved domestic violence: Effects of cumulative and resolved trauma. *International Journal of Police Science & Management*, 22(2), 194–207. <https://doi.org/10.1177/1461355720907641>
- Riger, S., Ahrens, C. & Blinkenstaff, A. (2001). Measuring Interference with Employment and Education Reported by Women with Abusive Partners: Preliminary Data. In Daniel, K. O. & Roland, D. M. (Eds.), *Psychological Abuse in Violent Domestic Relations* (pp. 119–133). Spring Publishing Company.
- Romito, P., Molzan T. J. & De Marchi, M. (2005). The impact of current and past interpersonal violence on women's mental health. *Social science & medicine*, 60(8), 1717–1727. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2004.08.026>
- Sándor B. (2016). „Csak legyintett arra, hogy családon belüli erőszak”. *Bíróságok monitorozása a párkapcsolati erőszakkal érintett esetek kezelésében. A Patent Egyesület 14 hónapos programjának ismertetése.* Patent Egyesület.

- Till-Tentschert, U. (2017). The Relation Between Violence Experienced in Childhood and Women's Exposure to Violence in Later Life: Evidence From Europe. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(12), 1874–1894. <https://doi.org/10.1177/0886260517698952>
- Tóth O. (2018) A nők elleni párkapcsolati erőszak Magyarországon. Az elmúlt 20 év kutatási eredményeinek összegzése. *Socio.hu*, 8(4), 1–28. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2018.4.1>
- Windt Sz. (2020). Az emberkereskedelem és a családon belüli erőszak hasonlóságai és különbségei. *Belügyi Szemle*, 68(12), 105–118. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.12.5>
- Wodarski, J. S. (1987). An Examination of Spouse Abuse: Practice Issues for the Professions. *Clinical Social Work Journal*, 15(2), 172–187.
- Wolf, M. E., Ly, U., Hobart, M. A. & Kernic, A. M. (2003) Barriers to Seeking Police Help for Intimate Partner. Violence. *Journal of Family Violence*, 18(2), 121–129. <https://doi.org/10.1023/A:1022893231951>

A cikkben található online hivatkozás

URL1: Kantar Hoffmann (2021). *Egy biztonságos otthonért. Kvantitatív kutatási jelentés, Magyarország, 2021.* https://www.ikea.com/hu/hu/files/pdf/63/b6/63b690de/ikea_egy-biztonsagos-otthonert_kutatasi-eredmenyek_2021.pdf

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Héra G. (2022). A kapcsolati erőszak eseteinek rendőri kezeléséről. *Belügyi Szemle*, 70(8), 1627–1640. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.8.3>